

KİTAP TAHLİLİ

(BOOK REVIEW)

Alev KILIÇ

E. Büyükelçi

Avrasya İncelemeleri Merkezi Başkanı

akilic@avim.org.tr

Sunuş

“Türkler ve Ermeniler: Milliyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğunda Çatışma”

Tanınmış ve saygın tarihçi Profesör Justin McCarthy'nin son kitabı “Turks and Armenians” (“Türkler ve Ermeniler”) kısa bir süre önce ABD’de İngilizce olarak yayınlanmıştır.*

Prof. McCarthy Birinci Dünya Savaşı ve öncesinde Türk ve Müslüman nüfusun kayıpları konusunda demografik ve tarihi araştırmalar yapmış, bu çalışmalar ister istemez Türk-Ermeni ilişkilerini de ilgi konusu haline getirmiştir. Bu çalışmalarında, Ermeni yanlısı propaganda etkinliklerinin tarihi gerçekleri ne kadar çarpıttığını görmüş, Batıda ve Hristiyan dünyada desteklenen ve kabul gören bağnaz Ermeni yanlısı iddia ve taleplerin yanlışlığını bilimsel olarak kanıtlayan eserler yazmıştır. Prof. McCarthy, bilimsel dürüstlük gereği; yerleştirilmeye çalışılan tek yanlı Ermeni görüş ve iddialarına, hedef olacağı zorlukların ve engellemelerin bilinci içinde karşı çıkmıştır. Zaman içinde, maruz kaldığı saldırılar; tehditlere, iftira ve karalamalara yönelik eylemlere varabilmiştir.

Prof. McCarthy'nin bu son kitabı; bugüne kadar konu hakkında yayınlanan kitaplarında** ele aldığı hususların ve yaptığı çalışmaların, üzerinden geçen

* McCarthy, Justin. *Turks and Armenians: Nationalism and Conflict in the Ottoman Empire*. Madison, Wisconsin: Turko-Tatar Press, 2015.

** McCarthy'nin yayınlanmış kitaplarından bazıları şunlardır:

- Muslims and Minorities: The population of Ottoman Anatolia and the End of an Empire
- Death and Exile: The Ethnic Cleansing of Ottoman Muslims
- The Ottoman Turks: An Introductory History to 1923
- The Ottoman peoples and the End of Empire
- Population History of the Middle East and the Balkans
- Who are the Turks? A Manual for Teachers
- The Armenian Rebellion at Van
- The Turk in America
- Sasun: The History of an 1890 Armenian Revolt

yılların da sağladığı birikimle, kendi içinde özümsemesi, bütünleşmesi, bir sentez oluşturması ve adeta bir hayat boyu akademik çalışmalarının toparlayıcı bir sonucu olmuştur. Bu yönüyle, “Türkler ve Ermeniler” kitabı sadece başlı başına bir yapıt olmaktan öteye, Prof. McCarthy’nin bugüne değin yazdıklarının bütüncül bir değerlendirmesi ve süzülmesi olması itibarıyla büyük bir değer taşımaktadır.

“Türkler ve Ermeniler” gibi iddialı bir başlık bir abartı olmamış, gerçekten asırlarca bir arada yaşamış, kederde ve sevinçte ortak anıları, ortak gelenek, görenek ve yaşam biçimleri bulunan iki halkın nasıl karşı karşıya gelebildiklerini, daha doğrusu getirildiklerini, sıradan bir insanın rahatlıkla anlayabileceği bir dille kanıtlayabilmiştir.

Kitapta Ermenilerin maruz kaldığı acılar ve kayıplar yadsınmamış, ancak bunlar bir dünya savaşı kapsamında ve nedenleriyle ele alınmış, bunun yanı sıra, hiç de daha az olmayan, buna rağmen Hıristiyan ve Batı söyleminde tamamıyla meskût geçilen, Türklerin ve Müslümanların acı ve kayıplarına da eşit biçimde değinilmiştir. Bu çerçevede Hıristiyan ve Batı dünyasında Türklere karşı yerleşen önyargılar ve kötülemeler üzerinde durulmuş, Ermeni yanlısı desteğin bu kara propagandayı daha da aktif hale getirdiğine işaret edilmiş ve günümüze kadar yansıyan Türk karşıtı propagandanın hala bazı odakların söyleminde ve siyasetinde kullanılmakta olduğu perspektifi ortaya konmuştur.

Tarih uzmanlığının yanı sıra bir demograf olan Prof. McCarthy; Osmanlı imparatorluğu içinde yaşayan Ermenilerin, Hınçak ve Daşnak partilerinin terör yöntemleriyle, bağımsız bir devlet özlemiyle isyan etmelerinin, savaşın sonucu ne olursa olsun, hüsrana biteceğini görememiş, kendilerini boş yere müttefik devletlerin piyonu haline getirmiş ve büyük bir felakete sürüklemiş olduklarına işaret ederken şu çarpıcı tabloyu vermektedir: “Osmanlı devleti sınırları içindeki bütün Ermeni nüfus, Ermenilerin devlet kurmak istedikleri altı vilayete taşınıyorsa, gene de bu vilayetlerdeki tüm nüfusun dörtte birinden daha az olacaktır. Eğer dünya üzerindeki bütün Ermeni nüfus bu vilayetlere nakledilebilseydi, hala yüzde kırk’ın altında olacaktır”.

“Türkler ve Ermeniler” kitabı İngilizce yayınlanmıştır. Bir an önce Türkçeye, mümkünse Ermeni iddiaları hakkında görüşlerin beyan edildiği diğer ülke dillerine de tercümesi gerekmektedir. Prof. McCarthy Ermeni iddialarına son derece açık, tutarlı ve bilimsel karşı görüş ortaya konulabileceğini göstermiştir. Ermeni iddialarını benimseyen görüşler elbet bundan sonra da olacaktır. Nitekim bu dinci ve şovenist görüşün yaygınlığını ve ısrarcılığını Prof. McCarthy de görmekte ve tespit etmektedir. Profesörün değinmediği ve hiç girmediği bir keyfiyet olarak; günümüzde de Türkiye üzerinde hesapların sona

ermediğini ve benzeri girişimler için eski propagandaların sürdürülmesinde siyasi yarar beklentisi bulunduğunu, bu doğrultuda, Ermeni iddialarının canlı tutulmasına çalışıldığını da hatırlatmakta yarar vardır.

Ancak, bundan böyle, Türkler ve Ermeniler konusunda görüş belirtecek, özellikle Ermeni iddialarından yana destek verecek olanların; öncelikle ve behemehâl Prof. McCarthy'nin kitabında yer alan hususları göz önünde bulundurmaları gerekecek, bunları aynı bilimsellikle cerh edecek verilerle ortaya çıkabildikleri takdirde inandırıcı olabilecektir. Bunu dışlayan, görmezden gelen her iddia dinci veya şovenist bir iddia olmaktan öteye gidemeyecektir.

Böyle temel bir kitabı yazmaktaki cesareti ve bilimsel namusu için Sayın Profesör Justin McCarthy'e içten ve candan teşekkürler.

Ekte McCarthy'nin bu çok değerli kitabının AVİM uzmanları tarafından bölüm bölüm hazırlanan ve daha sonra bir araya getirilmiş bir incelemesi bulunmaktadır.

“Türkler ve Ermeniler: Milliyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğunda Çatışma”

(Turks and Armenians: Nationalism and Conflict in the Ottoman Empire)

Yazar: Justin McCarthy

Yayınevi: Turco-Tatar Press, LLC

Dil: İngilizce

256 sf, 2015

Ekin Günaysu, Seher Çelen, Ali Murat Taşkent, Aslan Yavuz Şir, Mehmet Oğuzhan Tulun, Hazel Çağan Elbir

Giriş ve Birinci Bölüm

Türkler ve Ermeniler: Milliyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğunda Çatışma adlı kitabının giriş ve birinci bölümünde Prof. Justin McCarthy, özellikle Batı toplumlarında yaygın olarak benimsenen, Türklerin, Ermenilerin tek taraflı katliamından sorumlu olduğu inancının temelinde Türklere karşı dine ve etnik kökene dayalı ayrımcılığın ve geleneksel ön yargıların bulunduğunu belirterek güçlü bir tez öne sürmektedir. Prof. McCarthy giriş bölümünde hem 1827’de İngiltere’de yayımlanan Blackwood’s dergisinden, hem de Türklerin “sıkıcı, içine kapanık, oldukça huysuz ve duyarsız, neredeyse hepsinin cesur, savaşçı ve hatta acımasız ve büyük zulümler yapabilecek tıynet” olduklarını söyleyen August Keane’den ırkçı nitelikte alıntılar yaparak savunduğu fikirleri somutlaştırmakta ve kitabın ilk sayfalarından itibaren okuyucunun ilgisini çekmektedir. Bu iki kaynağa değinen McCarthy, Türklere karşı ırkçılığın Batı toplumunun genelinde yaygın olmasının yanı sıra entelektüel ve eğitimli kesimde de Türklere karşı ırkçı bir yaklaşımın hakim olduğunu göstermekle kalmamakta, aynı zamanda Türklere karşı olan ön yargıların ne kadar geniş bir alana yayıldığını etkili bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu bağlamda üzerinde durulması gereken bir diğer nokta ise Türklere karşı olan ön yargıların 20. Yüzyılda da kanıksanmaya devam etmiş olmasıdır. 1916 yılında I. Dünya Savaşı sırasında yayımlanan CASR/NER’in Türkleri tanımlarken “kana susamış Türkler” ve “Osmanlı sürüsü”, ifadelerini kullanmış olması bunun sadece bir örneğidir.

Kitabın giriş bölümünde Prof. McCarthy, ilerleyen sayfalarda ortaya koyduğu düşüncelerin sağlam temelini oluşturmakta ve kitabın içeriğine dair aydınlatıcı nitelikte olan üç temel noktaya değinmektedir. Öncelikle; İslamiyet’in,

Hristiyanlığın geleneksel bir düşmanı olarak görüldüğünü belirterek, Türklere karşı olan önyargıların dini boyutunu ele almış, ikinci olarak da Kafkasya ırkının, Türklerin de mensubu olduğu varsayılan “sarı ırklara” göre çok daha üstün olduğu kanısının nasıl ırk ayrımcılığının temelini oluşturduğunun altını çizmiştir. Bu bölümde son olarak Prof. McCarthy siyasetçilerin ve misyonerlerin nasıl şahsi çıkarlarını korumak adına ayrımcılığa dayalı bu propagandayı kullandıklarını anlatmıştır.

Prof. McCarthy'nin kolay anlaşılır bir dil benimsemesi, kitabın ilk sayfalarından itibaren okuyucunun ilgisini güçlendirmektedir. *Türkler ve Ermeniler: Milliyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Çatışma*'da ele alınan tarihi olaylar, Türk -Ermeni ilişkilerine dair genel kabul gören yargılardan farklı bir gerçeklik ortaya koyduğundan, yazarın ileri sürdüğü düşünceler Batılı birçok okuyucu için alışılmadık dışı olsa da, McCarthy'nin mantık ve bilimsellik çerçevesinde ele aldığı bu çalışma sadece “‘Korkunç Türkler Efsanesi’”ni çürütmekle kalmamakta, aynı zamanda Anadolu'nun tarihini objektif bir şekilde değerlendirerek Anadolu literatürüne önemli bir katkıda bulunmaktadır.

Prof. McCarthy kitabın birinci bölümüne, Doğu Anadolu ve Güney Kafkasya'dan bahsederek başlamakta ve bu coğrafyanın güzelliğini vurgulamak için “birçok düşünürün Fırat ve Dicle havzasını Cennet Bahçeleri olarak tanımladığına” işaret etmektedir. Bu bölümün ilk paragrafları iklim ve topoğrafya başta olmak üzere, bölgenin genel coğrafik özelliklerini anlatmaktadır. Burada McCarthy, Doğu ve Güneydoğu Anadolu şehirleriyle Amerika'daki şehirlerde hakim olan iklim koşullarını karşılaştırarak, kitabın içeriğini özellikle Amerikalılar için ilginç kılmıştır.

Yazar, bölgedeki coğrafi zorlukların yöre insanına yarattığı sorunların altını çizdikten sonra, Türk, Kürt ve Ermeni nüfusları hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir. Osmanlı dönemindeki Ermeni nüfusun özellikle Bursa (5%), Ankara (9%), İzmit (18%) ve İstanbul (9%) dağılımının üzerinde durmakta ve “Batı Anadolu ve Avrupa'daki Ermeni yoğunluğunun, Orta ve Doğu Anadolu'dakinden çok farklı olduğunu” vurgulamaktadır. Prof. McCarthy ayrıca, Doğu Anadolu, Kilikya ve Rus Güney Kafkasya'sının, iklimsel özelliklerini, demografik dağılımını ve din farklılıklarını içeren verileri, çok anlaşılır ve tutarlı bir şekilde, dört ayrı tabloda sunmuştur.

Yazar, demografik değerlendirmelerden sonra, eğitim alanına odaklanmakta ve görüşünü çok çarpıcı istatistikî verilere dayandırarak, “Ermenilerin, başka hiçbir alanda olmadıkları kadar eğitimde üstün bir konuma geldikleri” sonucuna varmaktadır. Burada okuyucu, “1901 yılında orta okula giden sadece

201 Müslüman öğrenci” olduğunu, buna mukabil Ermeni özel okullarına 1,070, Amerikan misyonerlerinin okullarına ise 390 Ermeni öğrencinin gittiğini öğrenmektedir. Bu noktada McCarthy, Gregoryan, Katolik ve Protestan toplumlarının her birinin Amerikalı dini cemaatler tarafından desteklenen okulları olduğunu ve Ermenilerin, Amerika’dan gelen bağışlarla desteklenen misyonerlerin okullarında eğitimden yararlanacak ekonomik kaynaklara sahipken, “fakirleşen Osmanlı Devletinin eğitim alanında yabancıların ve Ermenilerin yaptığı harcamaları yapacak olanaklara sahip olmadığını” belirtmektedir. McCarthy’e göre, eğitim alanında finansal kaynakların eşitsiz bir şekilde dağılmasından doğan bu dengesizliklerden ötürü Ermeni nüfusu “daha eğitilmiş ve modern dünyaya daha rahat uyum sağlayabilen niteliğe” sahip olmuştur.

Birinci bölümün son kısmında Prof. McCarthy, Ermeniler ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişkiyi ayrıntılı bir şekilde ele almakta ve Ermenilerin Avrupa finans sektörüne aşına olmalarından ve dil becerilerinden ötürü, Avrupalı tüccarlarla rahat iletişim kurabildiklerini, bu nedenle de “Avrupalı tüccarların, devletle ve Osmanlı pazarıyla ilişkilerinde Ermenilerin aracılık işlevi üstlendiklerini” vurgulamaktadır. Ayrıca, birçok Ermeni’nin Osmanlı’nın son yıllarında Dışişleri, Hazine ve Maliye Bakanı olmak gibi devlet içinde önemli pozisyonlara getirildiklerinin de altını çizmektedir.

İkinci Bölüm: Erken Tarih

“Erken Tarih” başlıklı ikinci bölümde, Prof. McCarthy, Ermenilerin, Türklerin ve Kürtlerin kökenleri üzerine yoğunlaşarak, Anadolu’daki etnik çeşitliliği detaylı bir şekilde ele almaktadır. Bu bölümü çekici kılan noktalardan bir tanesi, söz konusu gruplar arasındaki ekonomik, sosyal, siyasi ve dini ilişkileri detaylı bir şekilde değerlendiren McCarthy’nin, tarihi süreçleri net ve kolay anlaşılır bir biçimde okuyucuya sunması ve böylelikle yazının içeriğini, okuyucunun konu hakkında bilgisi olsun olmasın, herkes için ilginç kılmasıdır.

19. Yüzyılda Ermeni kimliği ağırlıklı olarak Ermeni Apostolik Kilisesine bağlı olarak şekillendiğinden, bu bölümde üzerinde durulan en önemli noktalardan bir tanesi kuşkusuz dindir. Öyle ki, Prof. McCarthy etkin bir şekilde Avrupalı, Amerikalı ve Rus grupların Ermenilere, Müslümanlara sunulmayan belli sosyal ve ekonomik destekler sağlamalarında Hıristiyanlığın ortak bir zemin oluşturduğunu belirtmektedir.

Yazar, söz konusu hiçbir gruba gereğinden fazla odaklanmayarak, tarafsız bir şekilde Ermeniler, Türkler ve Kürtler arasındaki çok yönlü ilişkileri, bu

ilişkilerin oluşmasında rol oynayan bütün öğelerle birlikte ele almaktadır. Bu bağlamda, McCarthy, bazı Kürt aşiretlerinin Ermeni devrimcilerin Osmanlı'nın Doğusuna silah kaçırmalarına yardım ederken, bazı Ermeni devrimcilerin de Kürt aşiretlerine saldırdıklarını belirterek, bölgede yaşayan farklı etnik gruplar arasındaki karmaşık ilişkileri vurgulamıştır. Bununla birlikte, Prof. McCarthy'nin bu bölümde en ön plana çıkan yorumu, 19. Yüzyılda, Osmanlı İmparatorluğu'nun devlet gücü daha geniş bir alana yayılırken, sadece Ermenilerin değil, özellikle coğrafi koşullar, Kürt baskınları ve Rus saldırılarından ötürü, Doğu Anadolu'da yaşayan Türklerin ve Kürtlerin de acılar yaşadığıdır. Ayrıca bu bölümde birçok kez, Doğu Anadolu'da ne Türkler'in Ermeniler'den, ne de Ermeniler'in Türkler'den daha iyi durumda olduğu, iki grubun da hayatlarını çok zor koşullarda sürdürdükleri belirtilmiştir.

Yazarın üzerinde durduğu bir diğer temel nokta ise Rusya'nın sıcak denizlere inme politikası çerçevesinde Türkiye'deki etnik gruplar arasındaki ilişkilerin yeniden şekillenmesidir. Prof. McCarthy, Doğu Anadolu'nun Ruslar tarafından 1828'de işgali sırasında Ermenilerin Ruslarla işbirliği yapmasını detaylı olarak ele almakla kalmamış, aynı zamanda Rus istilasının bir sonucu olarak “yüzyıllar boyu birlikte yaşamış gruplar arasında düşmanlık ve kuşkunun” oluştuğunun altını çizmiş, dolayısıyla da Rusya'nın uyguladığı *böl ve yönet* politikasının etkilerini de belirtmiştir.

Prof. McCarthy, yaygın olarak kabul edilen Osmanlı döneminde sadece Ermenilerin acılar yaşadığı görüşünü, somut tarihsel olaylardan alıntılar yaparak ve Ermeniler, Türkler ve Kürtler arasındaki ilişkileri tüm boyutlarıyla ortaya koyarak, inandırıcı bir şekilde çürütmektedir. Bu nedenle, yazarın süregelen Ermeni suçlamalarına karşı eleştirilerini ve karşı tezlerini kaleme aldığı *Türkler ve Ermeniler: Milliyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğunda Çatışma*, insanda merak uyandıran niteliktedir.

Üçüncü Bölüm: Ermeni Devrimciler

“Ermeni Devrimciler” başlıklı üçüncü bölümde, Prof. McCarthy iki büyük Ermeni devrimci topluluğundan bahsetmektedir: Taşnaklar ve Hınçaklar. Yazar, bu devrimci örgütlerin oluşum sürecini, ideolojilerini, hedeflerini ve faaliyetlerini ayrıntılı bir şekilde ele almaktadır. Bunu yaparken, Ermeni ayaklanmalarını Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu haritalarıyla anlatarak, okuyucuyu olay-yer ikileminden kurtarmaktadır. Ayrıca, yüzeysel yargılamalardan ve bir tarafı suçlamaya diğer tarafı ise aklamaya çalışan savlardan uzak durarak, bölgedeki çatışmaları ve karmaşık ilişkileri neden-sonuç ilişkisi içerisinde ele alan bir analiz yapmaktadır.

Yazar öncelikle Ermeni devrimcilerin, Avrupalılar ve Amerikalılar tarafından Osmanlı Ermenilerine yayılan devrimci ve milliyetçi ideolojilerden etkilendiğini belirtmektedir. Ermeni isyanlarını bastırmada Osmanlı'nın kullandığı ve avantajlı olduğu yönlerini, hem de Ermenilerin isyanlar sırasında Osmanlı İmparatorluğu karşısında elinde bulundurduğu kozları göstermiştir. Bununla birlikte, Ermeni isyanlarının başarılı olmasının Avrupalı güçlerin müdahalesine bağlı olduğunu belirtmektedir.

McCarthy, Ermeni isyanlarının gelişimin sürecine anlatmaya, 1887 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde Rusya İmparatorluğu'ndan gelen Ermeni öğrenciler tarafından kurulan Hınçak Devrimci Partisi'nin başlamaktadır. Bu parti, 1887 yılında İsviçre'nin Cenevre kentinde Rusya İmparatorluğu'ndan gelen Ermeni öğrenciler tarafından kurulmuştur. Yazar, Hınçakların sosyalist bir Ermeni devleti kurmak istediğini ve ancak Osmanlı Ermenilerinin "kurtarılmasıyla" İran ve Rusya'da yaşayan Ermenilerin bir devlet çatısı altında birleşebileceğine inandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, amaçlarına ulaşmak için şiddet ve terörizm çağrısı yapan Hınçak parti programına da değinmektedir.

Yazar, Osmanlı İmparatorluğu'ndan bir ulus devlet kurma yolunda Hınçakların 1876'daki Bulgar İsyancıları'nı örnek aldığına dikkat çekmektedir. Onlara göre Ermeni isyanları Bulgaristan'da izlenen yolu takip etmeliydi: Önce bir isyan çıkarılacak ve Müslümanlara saldırılacak; Müslümanların katledilmesini dikkate almayan Avrupalılar, Müslümanların karşılık vermesiyle oluşan Hristiyan ölümleri sebebiyle Osmanlıları kınayacak; en sonunda, Avrupalıların -diplomasi veya savaş yoluyla- Osmanlıların bölgeden çekilmeye zorlamasıyla Ermenistan toprakları oluşacak; Müslümanların bölgeden kovulmasıyla veya öldürülmesiyle bu topraklarda bir Ermeni çoğunluğunun oluşturulması sağlanacaktı.

Prof. McCarthy bu planın, Bulgaristan'ın aksine, Ermenilerde aynı sonucu vermediğini belirtmektedir. Bunun ana sebebi ise Bulgaristan'da yaşayan halkın çoğunluğu etnik köken ve din olarak Bulgar ve Hristiyan olmasıydı. Aynı durum Ermeniler için geçerli olmamıştır. Eğer bir Ermenistan yaratmak istiyorlarsa, halkın çoğunu öldürmeli ya da göç etmeye zorlamaları gerekliydi, ancak bu da Ermenilerin yapabileceklerini aşırıydı. Bu yüzden, Ermenilerin hedeflerine ulaşması Avrupa'dan gelecek müdahalelere bağlıydı, ancak Avrupalılar müdahale etmeye yanaşmamıştır.

Bu tarihsel bilgilerin ışığında, McCarthy Anadolu'da 1894-96 yılları arasında görülen Hınçak İsyancıları'nı anlatmaktadır. Devrimci çeteler, özellikle Rusya tarafından gelenler, köylerde ve şehirlerde Türk ve Kürt halka saldırmıştır (Yazar, Kürt ve Türklerden bahsederken genel olarak 'Müslüman' terimini

kullanmıştır). Eski kayıtlardan da anladığımız üzere, karşılık olarak Müslüman halk da Ermenilere saldırmıştır. Bu olaylar Bayburt, Muş, Tokat, Sivas bölgelerinde kısacası tüm Doğu Anadolu'da yaşanmıştır. İsyancılar Müslümanların evlerini, dükkânlarını yok etmiş, asker ve sivillerin canlarına kast etmiştir. Tahmin edebileceği gibi, öfkeli Müslüman gruplar da Ermenilere sert tepkiler göstermiştir. Prof. McCarthy, Hınçak İsyancıları sırasında yaşanan olaylarda anlatırken, yalnızca bir tarafın acılarını ve üzüntülerini göstermek yerine tüm tarihsel gerçeklikleri masaya yatırmaktadır. Yazarın bizlere sunduğu gibi, bu anlamda tarafsız olabilmek, tarihsel olaylar hakkında yazabilmenin kabul edilmiş temel bir kuralıdır.

Bir diğer önemli Ermeni devrimci grup ise Rusya İmparatorluğu'ndaki Ermeniler tarafından kurulan Ermeni Devrimci Federasyonu, bir başka deyişle Taşnaklardır. Prof. McCarthy, Taşnakların Hınçaklara kıyasla daha planlı ve daha başarılı olduklarını belirtmektedir. Hınçaklar gibi Taşnaklar da bir Ermeni devleti kurmayı amaçlamış ve bunun için Avrupa'dan müdahalenin gerekli olduğuna inanmıştır. Yazar, Taşnakların sosyalist olmakla birlikte Ermeni nüfusu bir araya getirebilmek için milliyetçiliğe vurgu yaptığını ifade etmektedir.

Prof. McCarthy, Taşnak faaliyetlerinin ve önde gelenlerinin Osmanlı hükümetince bilindiğini, ancak Avrupa'nın müdahale edeceği korkusuyla gerekli müdahaleyi yapamadığına dikkat çekmektedir. Bunun sebebi, Türk karışı propagandalar ve dini önyargılar sebebiyle Ermenileri sempati duymasıydı. Ermeni isyancılara yapılan herhangi bir müdahale, Avrupa basınında masumlara yapılan saldırı olarak yansıtılıyordu.

Yazar, Taşnakların ve Hınçakların davalarına katılmayan veya kendilerine karşı çıkan Ermenileri öldürdüğünü ifade etmektedir. Ayrıca, bu örgütlerin Ermenileri 'devrim vergisi', 'devrim bağı' ve başka tür paralar ödemeye zorladığını belirtmektedir. Böylelikle, Prof. McCarthy, Ermenilerin bu örgütlere katılmak ve para vermek dışında başka seçim şansı olmadığına işaret etmektedir.

Yazar, ayrıca, Ermeni devrimci örgütlerin kaçakçılık faaliyetlerine ayrıntılı olarak incelemektedir. McCarthy, 1877-78 Türk-Rus Savaşı'nın hemen ardından Birinci Dünya Savaşı'na kadar Ermeni devrimcilerin silahlanmak için Rusya'dan silah kaçakçılığı yaptığını, ayrıca sınırdan davalarına katılacak savaşçıları da soktuklarını belirtmektedir. İnsan ve silah geçişinin Osmanlı-Rusya sınırından veya İran üzerinden sağlandığını, Rus hükümetinin ve Rus sınır devriyelerinin de bu kaçakçılığa genelde göz yummuş olduğunu ifade etmektedir. Yazar, Birinci Dünya Savaşı'na gelindiğinde, Ermeni devrimci

örgütlerinin silahlanmış ve isyana hazır hale gelmiş olduğunu ortaya koymaktadır.

Dördüncü Bölüm: Avrupa'nın Müdahalesi, Osmanlı'nın Düzeni Sağlama Çabaları

“Avrupa'nın Müdahalesi, Osmanlı'nın Düzeni Sağlama Çabaları” başlıklı dördüncü bölümde Justin McCarthy, Birinci Dünya Savaşı öncesinde Avrupa'nın Ermeniler konusunda Osmanlı'nın içişlerine müdahalesini ele almaktadır. Bu bölümde, Avrupalı güçlerin Ermeni isyancıları nasıl kolladığı ve Osmanlı'nın Ermeni isyancı faaliyetlerine durdurmak ve doğu Anadolu'da düzeni sağlamak isterken Avrupalılar tarafından elinin kolunun nasıl bağlandığı açıkça ortaya konmaktadır.

Prof. McCarthy, ilk olarak, Avrupalı güçlerin Osmanlı İmparatorluğu'ndaki Ermenilerin koruyuculuğu görevini üstlendiğini ve 1878 Berlin Antlaşmasını, Ermenilerle ilgili olarak Osmanlı İmparatorluğuna sürekli müdahale etmelerinin gerekçesi olarak gördüklerini vurgulamaktadır. Avrupalıların Osmanlı hükümetini Ermenilerin lehine Doğu Anadolu'da reformlar uygulamaya zorladığını ve bu reformların esasında Ermenilere güç vererek Osmanlı'nın bölgedeki hakimiyetini zayıflatmayı hedeflediğini ifade etmektedir. Avrupalıların esas itibarıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasını istediğini belirten McCarthy, Avrupalı güçler arasındaki anlaşmazlıklar sebebiyle İmparatorluğun kurtulduğunu ileri sürmektedir.

Yazar, bugünün şartlarında değerlendirildiğinde, Osmanlı'nın Doğu Anadolu'yu yeterince iyi idare edemediğini kabul etmektedir. Gerçekten de hem Ermeniler hem de Müslümanlar için bölgede güvenlik yeterince sağlanamamış, bölgedeki ekonomik durum sıkıntılı olmuştur. Öte yandan, yazar, Ermeni devrimcilerinin faaliyetlerinin bölgede reform yapılmasını engellediğine işaret etmektedir. Ayrıca Osmanlı devletinin içinde bulunduğu ekonomik darlığın da bunu engellediğini eklemektedir. Bununla birlikte, bu bölümde açıkça ortaya konduğu gibi, Avrupalıların bu hususlarda hiç yardımcı olmadığı görülmektedir.

Avrupalıların sürekli olarak Ermenilerin lehinde hareket ettiği bu bölümde açıkça ortaya konmaktadır. McCarthy, Müslümanların Ermenilere yönelik saldırılarının, her ne kadar bazı durumlarda ilk saldıran ve Müslümanları kıskırtan Ermeniler olsa da, Müslümanların Ermenileri katletmesi ve vahşet olarak Avrupa'da yansıtıldığını ifade etmektedir. Müslümanların Ermenilere

saldırması durumunda, Avrupalı konsolos ve elçilerin Osmanlı hükümetine şikâyet ederek duruma müdahale etmesini istediklerini, ancak tam tersi durumlarda Avrupalıların hiçbir şey yapmadıklarına dikkat çekmektedir.

Yazar, ayrıca, Osmanlı hükümetinin Ermeni isyancıları durdurulmasının ve yargılanmasının Avrupalıların müdahaleleri sebebiyle neredeyse imkansız kılındığına işaret etmektedir. Ermeni isyancıların tutuklanması Avrupa basınında Osmanlı zulmü olarak yansıtılmıştır. Vatana ihanet suçundan mahkûm edilen bu tutukluları “siyasi mahkum” olarak niteleyen Ermeni yanlıları, bu tutukluların serbest bırakılmasını talep etmiştir. Yazar, başta İngilizlerin baskısı sebebiyle, af çıkarılarak Ermeni isyancıların serbest bırakılması dair birçok örnek sunmaktadır. Bu durum, isyancılara cesaret vermiş ve yaptıkları eylemlerin cezasız kalacağına inanmalarını sağlamıştır. Bunun yanında, McCarthy özellikle Rusya’nın isyancıların Rus vatandaşı olduğunu ve Osmanlı mahkemelerinde yargılanamayacağını ileri sürerek, onların yargı önüne çıkmalarını engellediğini belirtmektedir. McCarthy, böylelikle Avrupa’nın nasıl riyakâr ve çifte standart uyguladığını ortaya koymaktadır. Avrupa’da vatan hainliği suçu işleyen isyancılar ağır bir şekilde cezalandırılırken, Osmanlı İmparatorluğu’nda Ermeni isyancıların yargılanması neredeyse imkansız hale getirilmiştir.

Prof. McCarthy, Doğu Anadolu’daki birçok sorunun temel sebebi olarak yoksulluğu ve kaynak yetersizliğine işaret etmektedir. 1877-78 Osmanlı Rus savaşının Osmanlı İmparatorluğuna hem askeri hem de ekonomik bakımdan zarar verdiğini belirtmektedir. Savaş sonunda İmparatorluk büyük miktarda insan gücü, malzeme ve verimli topraklarını kaybetmiş, savaşı Rusya’nın başlatmasına rağmen Rusya’ya fahiş miktarlarda tazminat ödemek zorunda kalmıştır. Ayrıca hükümet bir başka Rus saldırısı korkusuyla, askeri alanda harcama yapmak zorunda kalmış ve iç güvenliğe asker ayıramamıştır. Bunun yanında, Avrupalı güçler kapitülasyonlar uygulayarak devlete ekonomik bakımdan büyük zarar vermiştir. Bu faktörler, Doğu Anadolu’daki yaşam koşullarının geliştirilmesine engel olmuştur.

Bununla birlikte, McCarthy, Osmanlı hükümetinin Ermenilerin güvenliğini sağlamak ve onları tatmin etmek için elinden geleni yaptığına işaret etmektedir. En önemlisi, Ermenilerin devlete bağlılık duygularını pekiştirmek amacıyla devlette ve hatta güvenlik güçlerinde daha çok istihdam edilmeye başlandığını belirtmektedir. Bunun yanında, Ermenileri çeşitli Kürt aşiretlere karşı korumak için, bölgeye asker sevk etmek gibi ekonomik açıdan yük teşkil eden önlemler almaya çalıştığını ifade etmektedir.

Sonuç olarak, Prof. McCarthy, Osmanlı’nın Doğu Anadolu’daki koşulları

düzelteye çalıştığını ve hatta bölgedeki koşulların bölge insanı lehine düzelmeye başladığını ve düzenin gitgide sağlandığını; ancak, ironik bir biçimde, aynı dönemde Osmanlı Devletine karşı Ermeni devrimci faaliyetlerinin başladığını ifade etmektedir. Dolayısıyla, Ermeni isyancılara verdikleri destek sebebiyle, Avrupalıların bölgede barışın ve düzenin sağlanmasına, dolaylı olarak da olsa, engel olduğunu söylemek mümkündür.

5. Bölüm: Ermeniler ve Osmanlı Devrimi*

McCarthy bu bölüme II. Abdülhamit'in hükümdarlık dönemini ve bu dönemin sonuçlarını ele alarak başlamıştır. II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimi, Osmanlı subayları ve aydınları arasından Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanmasını engellemek için radikal değişikliklerin yapılması gerektiğine inanan devrimci grupların örgütlenmesine neden olmuştur. Kimileri tek devletli, etnik kimliklerin ötesine geçen bir Osmanlı milliyetçiliğine dayanan, güçlü bir yönetim şeklini benimsemiştir. Diğerleri ise, imparatorluğun geleceği için birlikte hareket edecek özerk milli gruplardan oluşan bir sistemi desteklemişlerdir.

Bu farklı devrim planları 1908 yılında, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin (İTC) imparatorlukta gücü elde etmesini sağlayarak farklı bir Osmanlı Devrimi gerçekleştiren Üçüncü Ordu ayaklanmasıyla yarıda kalmıştır. İTC, pragmatik nedenlerden dolayı, Batılı güçleri yatıştırmada önemli rol oynayacağını düşündüğü için Taşnaklar'la iş birliği yapmaya karar vermiştir. Taşnaklar, İTC'yi iktidarda tutan siyasi ittifakların tamamlayıcı bir parçası ve Osmanlı Ermenilerinin başlıca temsilcileri olmuş ve elde ettikleri bu konumu (imparatorluğu yıkmaya çalışmakla uğraşmakta olan) birçok üyelerini imparatorluk bünyesinde idari ve siyasi konumlara getirmek için kullanmışlardır. Ancak İTC her zaman, imparatorluğa olan sadakatlerini ilan etmelerine rağmen Taşnaklar'ın aslında imparatorluktan ayrılma mücadelesi içinde olduğundan şüphe duymuştur. İlerleyen yıllarda, İTC'nin iktidardaki yerini sağlamlaştırılmaya başarılması ve Batılı devletleri tatmin etmenin herhangi bir yolu olmadığını anlamasıyla birlikte, İTC ve Taşnaklar arasındaki ilişkiler bozulmaya başlamıştır.

1909 Adana olayları, Taşnaklar gibi Ermeni devrimcilerle imparatorluk arasındaki tansiyonun daha da yükselmesine neden olmuştur. Ermeni devrimciler, bölgedeki yerli Ermenileri silahlanmaya teşvik etmişlerdir. Adana'daki İngiliz konsolosunun belirttiği üzere, yerli Ermenilerin kabadayı edasında silah taşıyarak çeşitli söylemlerde bulunmaları, yerli Müslüman halkı tahrik etmeye başlamıştır. Her iki taraf arasındaki gerginlikler sonunda küçük

bir münakaşanın büyük bir toplumsal çatışmaya dönüşmesine sebep olmuştur. Yerel Ermenilerin silah sahibi olmasına rağmen, yerel Müslümanlar daha fazla sayıya sahipti. Kabaca 5000 Ermeni ve 1000 Müslüman şiddet ve aşırı davranışlar nedeniyle can vermiştir. Osmanlı hükümeti etkisiz bir şekilde de olsa, şiddet faillerine karşı harekete geçmiş, örneğin bazı suçlu Müslüman ve Ermenileri idam etmiştir. McCarthy'nin dediği gibi; “Kimse Adana olaylarını planlamamıştı, ne Ermeniler ne de Türkler. Ölümler, Müslümanlar ve Ermeniler arasında uzun zamandır baş gösteren güvensizlikten kaynaklanmıştır.”

Doğu Anadolu'da mülkiyet hakları üzerine olan kavga, Osmanlı Ermenileri ve imparatorluk arasındaki ilişkilere daha da zarar vermiştir. Osmanlı hükümeti, Doğu Anadolu'da faaliyet gösteren Kürt aşiretleri üzerinde ancak zayıf bir şekilde kontrol uygulayabilmiştir. Bu aşiretler güç mücadelesi uğruna aralarında çatışmışlar, hem Müslüman hem de Ermeni köylülerden koruma parası almışlar ve hükümete çok az vergi ödemişlerdir. Bir yandan da, zengin Ermeni tefeciler de bölge nüfusundan faizle borç verip, borçlar ödenmediği zaman da insanların mülkiyetlerine el koymuşlardır. Böylece, Kürt beyleri ve Ermeni tefeciler, köylüleri neredeyse Ortaçağ kölelerine (serflere) çevirmiştir. Taşnaklar, Ermeni köylülerin durumun iyileştirilmesi için reform yapılmasını istemiştir. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu, Kürt aşiretleri tam anlamıyla kontrol altına alacak ve hem Müslüman hem Ermeni köylülerin yararına reformlar yapacak insan gücünden yoksundu ve ayrıca Kürt aşiretleriyle arayı çok fazla açmak, dolayısıyla Rus İmparatorluğu'na karşı onlardan gelecek askeri desteği kaybetme riskini göze almak istememiştir. Bazı Kürt aşiretleri aslında Ruslar ile çıkarları uyuştuğu zaman işbirliği bile yapmıştır. Bu sebeple, Osmanlı hükümeti tüm tarafların taleplerine karşı bir geciktirme taktiği benimsemiştir, ancak bu kimseyi memnun etmemiş ve hem Ermeni devrimcilerinin hem de Kürt aşiretlerinin şüphesini artırmıştır. Taşnaklar, “feodalist” Kürt aşiretlerinin cezalandırılmasını istemiştir, ancak bu hükümetin yapmaktan aciz olduğu bir şeydi. Bir yandan da, Kürt aşiretleri hükümeti, aşiretlerin “geleneksel konumunun ve ayrıcalıklarının düşmanı” olarak görmüştür. Böyle olunca da, Osmanlı İmparatorluğu iki çatışan tarafın arasını sıkışmış ve etkili bir çözüm bulmaktan aciz kalmıştır.

Taşnaklar, İTC hükümetinin bir parçası olmalarıyla büyük bir meşruiyet ve etki kazanmıştır. Kendi faaliyetlerini ve yöntemlerini kabul etmeyen Ermenileri susturmak ya da ortadan kaldırmak için baskı ve cezalandırma uyguladılar. Buna İstanbul Ermeni Patriğinin görevinden zorla aldırılması da dâhildi. İTC rejiminin bir Batı müdahalesinden kaçınmak için, Taşnakların çevirdikleri entrikaları durdurmak konusundaki isteksizliğinin farkında oldukları için, Taşnaklar silah stoklama ve saflarına yeni devrimciler katmak için çalışma

yapmıştır. Taşnaklar satmakta oldukları silahları Ermenileri sindirerek zorla satın aldırmaşlar ve böylece çok ciddi kâr elde etmişlerdir. Taşnaklar ayrıca, McCarthy'nin 'partizan savaşı' olarak nitelendirdiği, imparatorluğa ve Müslüman nüfusa karşı yürütülecek devrimci ve ayrılıkçı mücadele için özenle hazırlanmış planlar hazırlamıştır. Bu planlar Ermenilerin yaşadıkları topluluklarda dağıtılmış ve bu planların yerine getirilmesi emredilmiştir. McCarthy'nin işaret ettiği gibi, Taşnaklar gibi Ermeni devrimcilerinin bu tür faaliyetleri, Osmanlı İmparatorluğu için çok endişe verici olmuştur. Ermeni devrimcilerin, imparatorluğun doğu bölümünde (Batılı güçlerin ve Rusya'nın baskısı ile kurulan, kolayca kötüye kullanılabilir) iki özel idari bölgenin oluşturulması sürecine katılması, Osmanlı hükümetiyle Ermeni devrimcilerin arasındaki ilişkilerin tamamıyla bozulmasına sebep olmuştur. Osmanlı hükümeti, Ermeni Devrimcileri; İngiliz, Fransız ya da Rusların yarattığı tehlikelerden farksız bir tehlike yaratan güvenilmez gruplar olarak görmeye başlamıştır.

McCarthy'nin bu olayları anlatımı, okuyucuya şu gerçeği vurgulamaktadır: 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. Yüzyıl, Osmanlı İmparatorluğu için bir dizi çıkmazları ortaya çıkarmıştır. Hem Batılı güçler, hem de Osmanlı İmparatorluğunun halkı imparatorluğa düşüşte olduğunu ve onu diriltmek için reform gerektiğinin gayet farkındaydılar. Ancak, Osmanlı İmparatorluğu bu reformları gerçekleştirmek için gerekli olan kaynaklardan ve toplumsal birlikten yoksundu.

McCarthy'nin açıkladığı gibi, imparatorluk reformları yürütmek ve kolaylaştırmak için hem Osmanlı Ermenileri hem de Kürt aşiretlerinin işbirliğine ihtiyaç duyuyordu, ama her iki grup da aslında kendi davranışları ile mevcut kötü gidişatı daha beter hale getirmekteydi. Sonunda, zayıflayan Osmanlı İmparatorluğu; Batılı güçler ve Rusya'nın güç mücadelesi ile Kürt aşiretleri ve Ermeni devrimcilerinin entrikalarının arasına sıkışıp kaldı. Basitçe söylemek gerekirse: Osmanlı İmparatorluğu parçalanmanın önüne geçilmesi için ihtiyaç duyulan reformların gerçekleştirilmesi için gereken kapasiteye sahip değildi.

6. Bölüm: Birinci Dünya Savaşı

Oldukça bilgilendirici bu bölümde McCarthy, Osmanlı-Ermeni ilişkilerinin en kritik evrelerinin genel görünümünü vermeye çalışmaktadır. Savaşın herkes için yıkıcı olduğunu ifade eden McCarthy, "savaşın sonunda, doğu Anadolu nüfusunun yüzyıllar boyunca olduğundan çok farklı hale geldiğini, Ermenilerin

gittiğini, Müslüman sayısının büyük ölçüde azaldığını” belirtmektedir. Birinci Dünya Savaşı geride mahvolmuş, tahrip edilmiş ve hastalıkların pençesinde bir bölge bırakmıştır.

McCarthy bölüme, bu yıkıma neden olan olayları anlatmakla başlamaktadır. Doğu Anadolu’da Ermeni isyanının tekrar ortaya çıkması, Ermenilerin Ruslarla tekrar işbirliği yapmalarının ve Rusların Doğu Anadolu’da ilerlemelerine yardım etmelerinin, Van’ın Ermeniler ve Ruslar tarafından işgalinde de görüldüğü üzere başarılı olduğunu ileri sürmektedir. Ermeniler Ruslara istihbarat sağlamış, Osmanlı karakolları arasındaki haberleşmeyi engellemiş, cephe gerisinde halka saldırarak Osmanlı ordusunun dikkatini dağıtmış ve böylece, Osmanlı ordusunun üçte birinin Van ve çevresinde Ermenilerle mücadele etmeye zorlamıştır. Ermeniler Osmanlı’nın yenilgisine katkıda bulunmuş ve Ruslardan önce Van’ı işgal etmeye başlayarak Rusların işini kolaylaştırmıştır.

McCarthy’nin altını çizdiği gibi, Rusların Ermenilerin bölgedeki Osmanlı güçlerinden ziyade Müslüman halkı hedef aldığını fark etmesiyle Ermeni isyanı kontrol edilemez hale gelmiştir. Daha sonra yenilgiye uğrayan ve gelecekte Ermenilerin yardımını almamakta kararlı olan Ruslar Ermenileri Van’da terk etmişlerdir.

McCarthy, Anadolu’daki bu isyanın asıl etkisinin içerde kargaşa yaratılması ve Osmanlı askerlerini Ruslarla savaşmaktan alıkonulması olduğunu öne sürmektedir. Osmanlı yönetimi, Ermeni isyanının çok ciddi bir konu olduğunu ve isyanın başarısının arkasında gönüllü veya gönülsüz olarak verilen yerel desteğin olduğunu fark etmiştir. Bu bağlamda, McCarthy, 1915’te Ermenilerin çıkardığı, Anadolu’da iç güvenliğe yönelik tehdidi yansıtan bazı önemli isyanlara değinmektedir: Sasun-Muş-Bitlis (Şubat 1915), Sivas-Karahisar (Şubat 1915), Zeytin-Maraş (Ocak 1915), Urfa (Ağustos 1915), Musadağı (Ağustos 1915). Bunun sonucunda, Osmanlı yönetimi bu isyanları büyük çaplı bir ayaklanma olarak ele almak zorunda kalmış ve savaş zamanında gittikçe büyüyen bu güvenlik tehdidine karşı önemler almıştır. Osmanlı hükümetinin bu ayaklanmaya karşı gerekli kaynak ve insan gücünden yoksun olması sebebiyle, büyük çaplı isyanların gerçekleştiği ve/veya daha önce Rusların işgali altında bulunan eyaletlerdeki Ermeni nüfusuna yönelik, McCarthy’nin “zorunlu göç” olarak nitelediği daha radikal önlemler alınmıştır. McCarthy’nin “zorunlu göç” ifadesinin kullanılmasını önerse de, bölümde bu ifade yerine “sevki ve iskani” ve “nakil” kelimelerini sıkça kullanmaktadır.

McCarthy zorunlu göç sürecinin bütün Ermenileri kapsamadığını belirtmektedir. Anadolu’nun batısında ve Osmanlı Avrupa’sında yaşayan ve

tehdit olarak görülmeyen çoğu Ermeni, sevk ve iskan sürecinin dışında tutulmuştur. Sürece ilişkin tüm emir ve düzenlemeler, nakledilen Ermenilerin zarar görmemesi için gayret edildiğini göstermekte ve Ermenileri doğrudan veya dolaylı olarak öldürmeye yönelik herhangi bir niyeti yansıtmamaktadır. Gerçekten de, McCarthy'nin de dikkat çektiği gibi, Ermenileri öldürme niyeti veya kastına doğrudan işaret eden herhangi bir belge, düzenleme veya emir bulunmamıştır. Devletin resmi politikasına ilişkin eldeki tüm kanıtlar böyle bir kasıt veya niyetin tam tersine işaret etmektedir. McCarthy, imparatorlukta savaştan etkilenen tüm insanlar gibi Ermenilerin de büyük acılar çektiğini kabul etmekte, bu acıların hükümetin verimsizliği, kaynak kıtlığı ve Kürt aşiretlerin, suçluların ve hatta bazı Osmanlı yetkililerin açgözlülüğü sebebiyle yaşandığını belirtmektedir. McCarthy, devletin teoride düzgün işlemesi gereken sevk ve iskan süreciyle başa çıkamadığını ifade etmektedir.

Ancak sevk ve iskan sürecine dair istatistikleri, bilgileri ve nüfus kayıtlarını inceleyen birinin yapacağı şekilde, McCarthy sevk ve iskan edilen kişi sayısı ile ilgili çeşitli rakamlar vermektedir. Osmanlı'nın hakimiyetinde olan topraklarda yaşayan Ermenilerin yarısından biraz fazlasının sevk ve iskanın dışında tutulduğunu belirtmektedir: çoğu Ermeni savaş öncesinde veya savaş sırasında İstanbul ve diğer şehirlere veya Yunanistan, ABD, Kanada, Fransa, Bulgaristan ve Mısır gibi başka ülkelere gitmiştir.

Osmanlı hükümetinin sevk ve iskana tabi tutulan Ermenilerin güvenliğini sağlama gayretine ilişkin öne sürdüğü en önemli argümanlardan biri, Amerikalıların ihtiyacı olan Ermenilere yardım etmelerini açıkça desteklemesi ve teşvik etmesidir. Osmanlı hükümeti, McCarthy'nin tarihteki en büyük insani yardım harcaması olarak nitelediği, misyonerlerin bugünün parasıyla 10 milyar dolar değerinde Ermenilere yönelik yardımını kabul etmiştir. McCarthy, ayrıca, aynı dönemde Anadolu'daki Müslüman nüfusun da hastalıklardan ve açlıktan etkilendiğine, ancak bunların sadece kısıtlı devlet kaynaklarından istifade ettiğine dikkat çekmektedir.

McCarthy bu örneği Osmanlı'nın Ermenileri koruma gayretlerinin yetersiz kaldığını göstermek için kullanmaktadır. Bununla birlikte, McCarthy Osmanlı'nın Ermenileri hastalık ve açlık haricinde diğer tehditlere karşı da koruyamadığını belirtmektedir. Osmanlı, Ermenilerle birlikte kendi askerlerini de Kürt aşiretlerinin, eşkiyaların, yağmacıların vs. saldırılarına karşı koruyamamıştır. Bölgedeki Ermenilere yönelik yapılan saldırıların arkasındaki gerekçelere değinen McCarthy, Ermenilere yönelik nefretin sebebinin Ermenilerin gerçekleştirdiği saldırılar ve Ruslarla yaptıkları işbirliği, ayrıca bölgede Müslüman halkın canlarına mal olan isyanlar olduğuna işaret etmektedir. 250,000'in üzerinde Müslümanın Güney Kafkasya'dan kovulması

ve Rusların emrindeki Ermenilerin elinde yaşadıkları acılar da bu nefretin sebeplerinden biri olabilir. Öte yandan, Ermenilere kötü muamele eden Osmanlı memurlarının olduğunu belirten McCarthy, Osmanlı yönetiminin Ermenilere yönelik bu suçların farkında olduğunu, bu suçu işleyenlerin bulunması için soruşturmalar yaptığını, suçluların mahkemeye çıkarıldığını ve hatta idam edildiğini belirtmektedir. Bununla birlikte, Rusların ve Ermenilerin Müslümanlara karşı suç işleyenleri hiçbir zaman yargılamadığına dikkat çekmektedir.

McCarthy, Ermenilerin işlediği cinayetlerin ve Müslümanların kovulmasının pragmatik çıkar hesaplamalarının sonucunda gerçekleşmediğini ileri sürmektedir. Ermeniler ele geçirmeye çalıştıkları bölgeleri ve şehirleri, altyapısı ve yerleşimleriyle birlikte yok etmiştir. McCarthy'e göre, bunun tek açıklaması, yapılan tahribatın anlamsız olması sebebiyle, Müslümanlara karşı duyulan nefrettir. 1916'da Ruslar doğu Anadolu'yu işgal ettiklerinde bile, Ermeniler Müslümanları katletmeye devam ederek kontrol dışına çıktıklarını kanıtlamış ve Ruslar bu yüzden 1917 devriminin patlak vermesi sonucu geri çekilmelerinden önce bölgedeki Ermenileri askeri mahkemelerde yargılamaya başlamıştır.

McCarthy Ermeni mezaliminin Rusların Güney Kafkasya'ya geri çekilmesinden sonra da devam ettiğini ortaya koymaktadır. Ermeniler, Osmanlı'nın ilerleyeceğini öngörerek, bölgedeki Müslümanlarla, özellikle Kürtlerle savaşmışlar, Osmanlılar bölgeye hakim olmaya başlayınca da geride yıkım bırakarak kaçmışlar ve bu esnada toplu katliamlar gerçekleştirmişlerdir. Rusların ele geçirdiği Osmanlı savaş esirlerini Ermenilerin infaz etmesi McCarthy bu bölümde değindiği bu nefretin örneklerinden biridir.

Ermenilerin, Fransız işgaline destek vererek güneyde, özellikle Adana'da hakimiyet kurma çabalarını inceleyen McCarthy, bu çabaların da Fransızlar ve Ermenilere karşı Türklerin ve Kürtlerin işbirliği yapmasına sebep olan bölgedeki Müslüman nüfusa yönelik Ermeni mezalimleri nedeniyle başarısız olduğunu belirtmektedir. Bunun sonucunda, Fransızlar Ermenileri terk etmiş ve bu Ermenilerin çoğu Fransızlarla kaçmıştır.

McCarthy'nin Birinci Dünya Savaşı'na dair yaptığı değerlendirme, kısıtlı sayfa sayısına oldukça detaylıdır. Osmanlı'nın savaş öncesinde ve savaş sırasında gittikçe büyüyen bir tehdidi nasıl karşıladığını açık bir şekilde gösteren çeşitli önemli noktalara dikkat çekmektedir. McCarthy, bu tehdidin maddi ve sosyal tahribatına rağmen, uygulamada çeşitli eksikliklerle birlikte Osmanlı'nın sivillerin hayatına nasıl önem verdiğini göstermekte ve devletin güvenlik için

alınan önlemlerin yetersiz olduğu gerçeğini görerek her türlü yardımı kabul eden Osmanlı'nın iyi niyetli olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, dış güçlerin Ermeni isyanına desteğini nasıl geri çektiğini ve buna rağmen Ermenilerin bölgede nasıl yıkıcı bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.

7. Bölüm: Sonuç

Justin McCarthy'nin "Turks and Armenians" başlıklı kitabının sonuç bölümü, kitap hakkında genel bir çerçeve çizmektedir. Kitabın genel olarak Türklerin nasıl görüldüğü ve nasıl olduklarına inanıldığından bahsedilmektedir. Bunun yanı sıra, "altı vilayet"te Ermeni nüfusu az olmasına rağmen, McCarthy azınlık yönetiminin akla yakın olmadığını verdiği örneklerle vurgulamıştır. McCarthy ayrıca soykırımın doğru tanımının nasıl evrildiğini Birleşmiş Milletler Soykırım Suçunun Önlenmesine ve Cezalandırılmasına Dair Sözleşme'nin de içinde olduğu bazı kaynaklardan faydalanarak okuyucuya göstermiştir.

Justin McCarthy gerçek tarihin gazetelerde ve dergilerde gerçektışı kaynaklardan faydalanarak hafife alındığından bahsetmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndaki bu konulardaki çalışmaların da Amerikan misyonerleri ve İngiliz propagandacıları tarafından yapıldığını belirtmiştir.

McCarthy ayrıca Doğu Anadolu'daki yaşanan olayların adil bir şekilde yansıtılmadığını vurgulamıştır. Olaylar Ermeni tezlerini destekleyenler tarafından anlatılmıştır ve Türkiye karşıtı, önyargılı ve tek taraflı raporlar içermektedir.

Diğer taraftan, Justin McCarthy Türk tezlerine kimsenin katkı yapmadığından, asıl olayların nasıl cereyan ettiğinden bahsedilmediğini ifade etmiştir. Burada McCarthy'ye göre adaletsiz bir durum söz konusudur. Aslında Türklerin hiçbir zaman böyle tartışmalara zaman ayırabilecek durumu yoktur, çünkü yıkılmış bir imparatorluğun ardından yeni bir devlet kurulmaya çalışmışlardır. Türkiye'nin kendisini korumak konusunda hala sıkıntıları vardır ama bunlar geçmişte kalmış eski problemlerle bağlantılı değildir. Ne var ki, Ermenilerin günümüzde öne sürdüğü iddialar tarihi propagandalar zemini üzerine kurulmuştur. Ermeni milli kimliğinin tarihi propaganda verileri üzerinde oturtmaya çalışması anlamsızdır, çünkü hiçbir gerçekleri yansıtmamakla birlikte "korkunç Türkler" gibi inanmak istediklerini öne sürmüşlerdir.

Ermeniler her zaman Osmanlı Ermenistan'ının hayalini kurmuşlardır. Yine de farklı bir problem göz çarpmaktadır; Ermeniler her zaman Anadolu'da bir çoğunluk gibi hareket etmenin hayalini kurmuşlardır. Bu durum Avrupa'da

içinde buldukları topluma entegre olabilen çoğunluklara öykünmekten öteye gitmemektedir. Ne var ki, Ermeniler Prof. McCarthy'ye göre altı vilayette az nüfuslarıyla farklılık göstermektedirler. McCarthy, dünya üzerindeki tüm Ermeniler bir araya gelse bile nüfuslarının yüzde kırkın altında kalabileceğini de eklemiştir. Ermeniler azınlık olmalarına rağmen çoğunluğa hükmetmenin bir yolunu aramışlardır.

McCarthy, Ermenilere göre Doğu Anadolu'da, Kilikya'da ve Güney Kafkasya'da kendilerinden başka yaşayan diğer halkların yabancılar ve istilacılar olduklarını düşündüklerini anlatmıştır. Hatta Taşnakların iddia ettiğine göre bahsettikleri tüm coğrafya kendilerine aittir. 1.7 milyon Müslüman'ın Güney Kafkasya'da ve Kırım'daki yurtlarını terk etmek zorunda bırakıldıkları gerçeğine rağmen herhangi bir bölgeye sahip olma iddiası ile gündeme gelmemişlerdir.

Justin McCarthy, Ermeniler bugün 1915 iddialarını garanti olarak görmekte ve Türkiye'nin Ermeni iddialarını kabul etmezse Avrupa Birliği'ne dahil olmayacağından emin olduklarını ifade etmiştir.

Justin McCarthy, Soykırım sorununun çok karmaşık bir konu olduğunu belirtmiştir. Yine de, açıktır ki, bir grup insanın yok edilmesi niyeti ile hareket edilseydi, bu soykırım olduğunun kabul edilebilir unsurlarından biri olabilirdi. Justin McCarthy okuyucunun aklında netleştirmek için soykırımın tanımının inşası sırasında geçen bazı isimleri vurgulamıştır. Justin McCarthy, “soykırım” tanımının bir evrim geçirdiğinden bahsetmiştir. Henry Huttenbach ve Peter Drost'un tanımlamaları bireylerin öldürülmesi zemininde ortaya çıkmıştır, ancak eksik olan nokta “büyük bir grubun tüm üyelerinin canına kastetmek”tir.

Frank Chalk ve Kurt Jonassohn tarafından soykırımın daha geniş bir anlamı “Türkler ve Ermeniler” kitabında okuyucunun dikkatine sunulmuştur. McCarthy'ye göre, Chalk ve Jonassohn'un tanımı Huttenberg ve Drost'un tanımına göre daha açıktır. Chalk ve Johansson “tek taraflı toplu katliam” ve “otorite niyeti” ifadeleri ile tanıma güçlü bir katkı yapmışlardır. Israel Charney de soykırım tanımına “kurbanın savunmasızlığı” ifadesi ile katkıda bulunan son isim olarak göze çarpmaktadır. Soykırım tanımının oluşturulmasında geçilen tüm bu aşamalar araştırmacıları Nazi zihniyetinin soykırım faaliyetlerini tanımlamaya sevk etmiştir.

Justin McCarthy, soykırımın en önemli unsurunun “niyet” olduğunu işaret ederken, “Birleşmiş Milletler de dahil, pek çok soykırım tanımının “niyet” konusunda tuhaf bir şekilde sessiz kaldıkları”ndan bahsetmiştir. Justin McCarthy, Osmanlı yönetimi soykırım niyeti ile tüm Ermenileri yok etmeyi

hedefleyerek hareket etmiş olsaydı, sevk ve iskân yasasını yürürlüğe koymayacağını anlatmıştır.

Sonuç olarak, McCarthy, Birinci Dünya Savaşı sırasında mukatele yaşandığının ve savaş sırasında açlığa ve hastalıklara maruz kalınmasının doğal bir sonuç olduğunu belirtmiştir. McCarthy sözlerini kimsenin masum ve kimsenin suçlu olmadığını ve yaşananların soykırım değil savaş olduğunu söyleyerek bitirmiştir.